

**ІНСТИТУТ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»**

Кафедра мовної підготовки

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ РИТОРИКИ ТА ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА»**

Шифр за ОПП:

Основи риторики та ораторського мистецтва

ВС 9

Одеса 2025

Силабус навчальної дисципліни «Основи риторики та ораторського мистецтва» розроблений для курсантів, які навчаються за спеціальністю 254 Забезпечення військ (сил) за спеціалізацією Морально-психологічне забезпечення у підрозділах, на кораблях (Військово-Морських Сил).

Розробники:

доцент кафедри мовної підготовки, кандидат політичних наук
Людмила МАЗУРЕНКО

Силабус навчальної дисципліни розглянутий на засіданні кафедри мовної підготовки.

Протокол від «26» серпня 2025 року № 01

Завідувач кафедри мовної підготовки Інституту Військово-Морських Сил
Національного університету «ОМА»

Наталя БЕНЬКОВСЬКА

«___» _____ 20__ року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
<p>Кількість кредитів – 4</p> <p>Модулів – 1</p> <p>Змістових модулів – 2</p> <p>Загальна кількість годин – 120</p> <p><i>Кількість:</i></p> <p><i>аудиторних</i> годин – 60 годин,</p> <p>годин <i>самостійної</i> роботи – 60 годин</p>	<p>Галузь знань:</p> <p>25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону</p>	Обов'язкова	
	<p>Спеціальність:</p> <p>254 Забезпечення військ (сил)</p>	Рік підготовки:	
		3-й	
		Семестр	
		6-й	
		Лекції	
		10 год.	
		Групові, семінарські	
		-	
		Практичні, лабораторні	
		50 год.	-
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Індивідуальні завдання:	
-		-	
Вид контролю:			
Освітньо-кваліфікаційний рівень:			
Перший (бакалаврський)	Залік		

Примітка:

1. На останньому аудиторному занятті проводиться залік.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи риторики та ораторського мистецтва» є ознайомлення з основами класичної й сучасної риторики як науки про мисленнєво-мовленнєву діяльність, спрямовану на переконання, досягнення мети в процесі мовної комунікації, набуття практичних навичок укладання текстів виступів і їх проголошення, удосконалення норм і правил культури мовлення, підготовка до організації ефективного спілкування у професійній діяльності.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Основи риторики та ораторського мистецтва» є формування навичок і вмінь з усіх видів мовленнєвої діяльності, а саме:

аудіювання – передбачає формування в курсантів умінь сприймати на слух короткі повідомлення монологічного характеру;

говоріння – полягає в оволодінні курсантами діалогічною та монологічною формами мовлення. Навчання діалогічного мовлення полягає у формуванні в курсантів мовленнєвої взаємодії в межах певної ситуації. Навчання монологічного мовлення передбачає формування вмінь та навичок висловлюватись за темою чи ситуацією, визначеними програмою;

читання – ставить за мету оволодіння курсантами усвідомленим читанням, під час якого сприймається та вилучається необхідна інформація, а всі супутні мовні та технічні труднощі не перешкоджають перебігу процесу читання;

письмо – сприяє формуванню навичок і вмінь говоріння та читання, а також має за мету навчити викладати свої думки в письмовій формі згідно з ситуацією.

Методичні завдання

Методика викладання навчальної дисципліни «Основи риторики та ораторського мистецтва» є комунікативною, зорієнтованою на діяльність, у центрі якої знаходиться курсант – суб'єкт навчання. Основна увага приділяється виконанню таких вправ і завдань, завдяки яким розвиваються вміння курсантів використовувати набуті знання, мовленнєві навички для ефективного усного і письмового спілкування. Методика є особистісно зорієнтованою, оскільки вона ставить за мету не тільки озброїти курсантів певними знаннями, навичками та вміннями користування ораторським мистецтвом, але й розвинути їхню здібність навчатися самостійно шляхом виконання завдань, які сприяють формуванню вмінь самоаналізу та відповідального ставлення до самоорганізації процесу самостійного навчання.

Компетентності:

- K01 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- K02 Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- K05 Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
- K08 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Програмні результати навчання:

- ПР06 Спілкування державною мовою як усно, так і письмово.
- ПР09 Демонструвати творче та гнучке мислення, здатність до самооцінки, наполегливість, активність, комунікабельність, стресостійкість, навички самоконтролю, особисту мотивацію на військову службу.

3. Структура навчальної дисципліни

Найменування модулів, змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Усього	у тому числі						
		Лекція (Л)	Групове заняття	Семинарсь ке заняття	Практичне заняття	Лаборатор на робота	Самостійн а робота	Інші завдання
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Модуль 1. «Основи риторики та ораторського мистецтва» як навчальна дисципліна								
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи риторики та ораторського мистецтва								
Тема 1. «Основи риторики та ораторського мистецтва» як навчальна дисципліна.	38	4			20			14
Тема 2. Взаємодія оратора та аудиторії	28	2			10			16
Разом за змістовим модулем 1	66	6			30			30
Змістовий модуль 2. Риторична компетентність як основа ефективного професійного спілкування								
Тема 3. Підготовка до виступу.	28	2			10			16
Тема 4. Культура та техніка мовлення.	26	2			10			14
Разом за змістовим модулем 2	54	4			20			30
Разом за модулем 1	120	10			50			60
Усього	120	10			50			60

4. Тематика занять

№ з/п	Види занять	Час	Найменування розділів, тем і занять, навчальні питання
1	2	3	4
Модуль 1. «Основи риторики та ораторського мистецтва» як навчальна дисципліна			
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи риторики та ораторського мистецтва			
Тема 1. «Основи риторики та ораторського мистецтва» як навчальна дисципліна			
1	Л-1	2	Поняття та завдання курсу «Основи риторики та ораторського мистецтва» 1.Зміст, структура та порядок вивчення курсу. 2.Основні поняття та розділи класичної риторики. 3.Красномовство як ораторський талант. 4.Ораторське мистецтво як наука про красномовство.
2	ПЗ-1	2	Поняття та завдання курсу «Основи риторики та ораторського мистецтва» 1.Функції, предмет, закони ораторського мистецтва. 2.Види красномовства та сфери його застосування. 3.Практичні завдання.
3	ПЗ-2	2	Розвиток риторики за часів Давньої Греції 1.Міфологія красномовства. 2.Риторика Давньої Греції. 3.Горгій – великий сицилійський оратор. 4.Практичні завдання.
4	ПЗ-3	2	Розвиток риторики за часів Давньої Греції 1.Ораторство Демосфена. 2.Сократ як ритор. 3.Платон про риторику. 4.Риторична діяльність Арістотеля. 5.Практичні завдання.
5	ПЗ-4	2	Розвиток риторики в Стародавньому Римі 1.Риторика Стародавнього Риму – сфера законодавства, політики, влади – консулів і сенаторів. 2.Найвидатніший оратор і ритор римської риторики – Цицерон. 3.Видатний оратор Гай Юлій Цезар – засновник Римської імперії. 4.Практичні завдання.
6	ПЗ-5	2	Розвиток риторики в Стародавньому Римі 1.Проміжний тематичний контроль. 2.Риторика в Римській імперії. 3.Педагогічна риторика Квінтіліана. 4.Практичні завдання.
7	Л-2	2	Вітчизняна риторика 1.Загальна характеристика вітчизняної риторики. 2.Мовотворчість Івана Вишенського. 3.Мовна спадщина Григорія Сковороди. 4.Риторика в Києво-Могилянській академії. 5.Феофан Прокопович – найвидатніший ритор і український оратор кінця XVII – початку XVIII ст.

8	ПЗ-6	2	<p>Світочі людського духу, митці красномовства XVIII - поч. XIX ст.</p> <p>1.Г.Сковорода – український Сократ, просвітитель, філософ, майстер піітики та красномовства.</p> <p>2.Перше українське відродження: А) дипломатичний хист І.Котляревського-майстра народного слова, зачинателя нової української літературної мови; Б)П.Гулак-Артемівський, Є.Гребінка, Г.Квітка-Основьяненко-просвітелі, патріоти, продовжувачі кращих традицій українського слова.</p> <p>3.Т.Шевченко-безсмертний геній українського народу. Роль поета у відродженні національної школи красномовства.</p> <p>4.П.Куліш-видатний культурний діяч: письменник, історик, етнограф, мовознавець.</p> <p>5.Практичні завдання.</p>
9	ПЗ-7	2	<p>Визначні культурні діячі, пропагандисти українського мистецького слова в XIX- на поч. XX ст.</p> <p>1.І.Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Марко Вовчок, Б.Грінченко, І.Карпенко-Карий, П.Грабовський, М.Коцюбинський-виразники дум і прагнень народу.</p> <p>2.І.Я.Франко-публіцист, науковець, педагог, письменник.</p> <p>3.Леся Українка-дочка українського народу.</p> <p>4.Практичні завдання.</p>
10	ПЗ-8	2	<p>Становлення і розвиток риторики в XIX- на поч. XX ст.</p> <p>1.Академічне красномовство у працях професорів: а)М.Максимович-перший ректор Київського університету, знавець, популяризатор народної творчості; б)В.Антонович-Голова історичного товариства Нестора-Літописця, пропагандист українського слова; в)М.Драгоманов-громадський діяч, викладач Київського та Софіївського університетів;</p> <p>2.Політичне красномовство: а)М.Грушевський-провідний діяч української держави, національної освіти, вчений і публіцист; б)С.Єфремов-публіцист, політик, літературознавець.</p> <p>3.Практичні завдання.</p>
11	ПЗ-9	2	<p>Відродження і трагізм долі українського слова в XX ст.</p> <p>1.Ренесанс українського риторичного слова в XX ст.: виникнення літературних об'єднань, течій, напрямків.</p> <p>2.Перше розстріляне відродження: М.Хвильовий, Є.Плужник, М.Зеров та ін.</p> <p>3.Представники духовного відродження України: Г.Тютюнник, М.Рильський, П.Тичина, В.Симоненко, В.Стус, Л.Костенко та ін.</p> <p>4.Вплив кіномистецтва, преси, телебачення на розвиток красномовства в цілому.</p> <p>5.Практичні завдання.</p>

12	ПЗ-10	2	Особливості риторики ХХ- ХХІ ст. 1.Проміжний тематичний контроль. 2.Розвиток академічного красномовства на сучасному етапі: а)Г.М.Сагач-княгиня риторики, професор Київського національного університету ім. Т.Шевченка, лауреат багатьох премій,громадська діячка; б)Л.М.Мацько-викладач словесності, заслужений працівник народної освіти України, академік Академії педагогічних наук України. 3.Роль красномовства у духовному розвитку особистості як шлях удосконалення особистості фахівця. 4.Практичні завдання.
Тема 2. Взаємодія оратора та аудиторії			
13	Л-3	2	Сутність та проблеми взаємодії оратора та аудиторії 1.Взаємодія з аудиторією. 2.Два психологічних кола протидії. 3.Перше коло – інтерес, соціальний і особистісний. 4.Буденна свідомість – друге коло протидії. 5.Зацікавлена увага аудиторії – критерій подолання кіл (шарів) протидії.
14	ПЗ-11	2	Сутність та проблеми взаємодії оратора та аудиторії 1.Напрямки розвитку риторики на сучасному етапі. 2.Мистецтво спілкування на сучасному етапі. 3.Практичні завдання.
15	ПЗ-12	2	Об’єктивні перешкоди контакту оратора й аудиторії 1.Суб’єктивні і об’єктивні перешкоди контакту оратора й аудиторії. 2.Інерція включеності – одна з об’єктивних психологічних перешкод. 3.Друга перешкода – висока швидкість розумової діяльності. 4.Практичні завдання.
16	ПЗ-13	2	Стратегія і тактика оратора 1.Стратегія оратора – загальний, всебічний план досягнення цілей. 2.Правила переконання аудиторії. 3.Компоненти стратегії. 4.Практичні завдання.
17	ПЗ-14	2	Зовнішній вигляд оратора 1.Проміжний тематичний контроль. 2.Формування першого враження. 3.Вироблення власного стилю за допомогою одягу. 4.Вдалі та недоречні для публічного виступу кольори одягу. 5.Практичні завдання.
18	ПЗ-15	2	Модульна контрольна робота 1
Змістовий модуль 2. Риторична компетентність як основа ефективного професійного спілкування			
Тема 3. Підготовка до виступу			
19	Л-4	2	Етапи та види підготовки до виступу 1.Визначення теми виступу. 2.Формулювання мети. 3.Підбір матеріалів для ораторської промови. 4.Обміркування матеріалу, встановлення зв’язків, коментування. 5.Робота над конспектом. 6.Складання плану.
20	ПЗ-16	2	Етапи підготовки до виступу 1.Визначення теми виступу. 2.Формулювання мети. 3.Практичні завдання.

21	ПЗ-17	2	Види підготовки до виступу 1.Форми текстового оформлення матеріалу. 2.Види підготовки до виступу. 3.Практичні завдання.
22	ПЗ-18	2	Доказ у публічному виступі 1.Складові частини доведення. 2.Правила і помилки висунення тез, аргументації і демонстрації. 3.Правила висунення тези. 4.Практичні завдання.
23	ПЗ-19	2	Закони логічного мислення 1.Окремі положення діалектичної логіки та її вимоги до оратора. 2.Формально-логічні закони мислення. 3.Закон тотожності. 4.Практичні завдання.
24	ПЗ-20	2	Закони логічного мислення 1.Проміжний тематичний контроль. 2.Закон несуперечності. 3.Закон виключеного третього. 4.Закон достатньої підстави. 5.Практичні завдання.
Тема 4. Культура та техніка мовлення			
25	Л-5	2	Культура мови 1.Поняття та загальні ознаки мовної культури. 2.Мовна норма. 3.Засоби оволодіння точністю висловлювання. 4.Простота та чистота мови. 5.Правильність мови.
26	ПЗ-21	2	Техніка мовлення 1.Поняття й категорії техніки мовлення. 2.Аспекти техніки мовлення: дикція, дихання, голос. 3.Вимоги до голосу оратора. 4.Практичні завдання.
27	ПЗ-22	2	Культура сперечання 1.Загальна характеристика суперечки. 2.Логічна структура суперечки. 3.Способи доведення. 4.Практичні завдання.
28	ПЗ-23	2	Принципи і засоби полеміки 1.Проміжний тематичний контроль 2.Полеміка як форма ораторського мистецтва. 3.Принципи полеміки. 4.Прийоми у процесі полеміки. 5.Практичні завдання.
29	ПЗ-24	2	Модульна контрольна робота 2
30	ПЗ-25	2	Залік

5. Тематика самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
Тема 1. Поняття та завдання курсу «Основи риторики та ораторського мистецтва»		
1	Красномовство як ораторський талант.	2
2	Ораторське мистецтво як наука про красномовство.	2
3	Функції, предмет, закони ораторського мистецтва.	2
4	Види красномовства та сфери його застосування.	2
5	Риторика еллінської Греції.	2
6	Риторика в Римській імперії.	2
7	Загальна характеристика вітчизняної риторики.	2
Тема 2. Взаємодія оратора та аудиторії		
8	Два психологічних кола протидії.	2
9	Перше коло – інтерес, соціальний і особистісний.	2
10	Буденна свідомість – друге коло протидії.	2
11	Зацікавлена увага аудиторії – критерій подолання кіл (шарів) протидії	2
12	Друга перешкода – висока швидкість розумової діяльності.	2
13	Урахування особливостей, властивостей уваги, що виявляються у діяльності і в поведінці аудиторії.	2
14	Способи та принципи тактики.	2
15	Оцінка стереотипів, що діють у середовищі слухачів.	2
Тема 3. Підготовка до виступу		
16	Робота над конспектом.	2
17	Форми текстового оформлення матеріалу.	2
18	Види підготовки до виступу.	2
19	Правила висунення тези.	2
20	Логічні правила оперування аргументами.	2
21	Помилки у процесі доказів.	2
22	Закон достатньої підстави.	2
23	Спростування – логічна операція установлення хибності або необґрунтованості положення, яке висунуте як теза.	2
Тема 4. Культура мови		
24	Образність мови: поняття, зміст, роль, засоби створення образності.	2
25	Інтонація. Інтонаційно-виразні засоби мовлення.	2
26	Міміка і жести.	2
27	Зауваження опонентів та їх нейтралізація.	2
28	Спекулятивні прийоми сперечання.	2
29	Принципи полеміки.	2
30	Прийоми у процесі полеміки.	2
Всього		60

6. Розподіл балів, які отримують курсанти

Рейтингова оцінка (R) з навчальної дисципліни «Основи риторики та ораторського мистецтва» передбачає підсумковий контроль у вигляді заліку наприкінці 6 семестру.

6.1. Розрахунок Рейтингової оцінки (R) - залік

Рейтингова оцінка (R) формується як сума всіх рейтингових балів за відповіді: на практичних заняттях $R_{ПЗ}$, проміжного тематичного контролю $R_{ПТК}$, модульних контрольних робіт $R_{МКР}$, а також заохочувальних балів ($R_{ЗБ}$):

$$R = R_{ПЗ} + R_{ПТК} + R_{МКР} + R_{ЗБ}.$$

Розподіл рейтингових балів успішності курсанта з навчальної дисципліни (відповідно до її структури), представлена в таблиці:

Рейтингова оцінка (R)				
Рейтингові бали ($R_{ПЗ} + R_{ПТК} + R_{МКР}$)		Сума	Рейтинговий бал $R_{ЗБ}$	Сума
Кредитний модуль 1		90	Участь у конкурсі наукових праць; участь у конференціях; участь у додаткових заходах (тренінгах, семінарах).	10
Змістовий модуль 1 (тема 1, тема 2)	Змістовий модуль 2 (тема 3, тема 4)			
52	38			

Рейтингова оцінка (R) курсанта складається з балів, що він отримує за:

Контроль	Кількість	Ваговий бал	Максимальна кількість балів	Форма
Практичне заняття, $R_{ПЗ}$	25	2	50	Активна участь
Проміжний тематичний контроль, $R_{ПТК}$	5	4	20	Складання тесту
Модульна контрольна робота, $R_{МКР}$	2	10	20	Письмова робота
Заохочувальні бали	1	10	10	Участь у заходах

Розрахунок шкали рейтингової оцінки (в балах) кредитного модуля
Рейтинговий бал з кредитного модуля за семестр складає-100,0:

$$\begin{aligned}
 R &= R_{ПЗ} + R_{ПТК} + R_{МКР} + R_{ЗБ} = \\
 &= 50,0 + 20,0 + 20,0 + 10,0 = 100,0 \text{ балів.}
 \end{aligned}$$

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання за семестр

Робота на практичних заняттях

Максимальна кількість балів ($R_{ГЗ}$) на всіх практичних заняттях дорівнює-50,0:

$$R_{ГЗ} = 2,0 \times 25 = 50,0 \text{ балів.}$$

Ваговий бал за одну відповідь дорівнює – 2,0:

- активна участь, повна та обґрунтована відповідь на питання;	2,0
- часткова участь, неповна відповідь на запитання;	1,0
- формальна участь, відсутня відповідь на запитання.	0

Проміжний тематичний контроль

Максимальна кількість балів за проміжний тематичний контроль ($R_{ПТК}$) дорівнює – 20,0:

$$R_{ПТК} = 4,0 \times 5 = 20,0 \text{ балів.}$$

Правильна відповідь на питання тесту.

10 тестових запитань.

1 запитання – 0,2 бали. 0 – 2.0

Модульна контрольна робота

Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу ($R_{МКР}$) дорівнює –20,0:

$$R_{МКР} = 10,0 \times 2 = 20,0 \text{ балів.}$$

Правильна відповідь на питання контрольної роботи.

10 запитань.

1 запитання – 1 бал. 0 – 10.0

Заохочувальні бали

Максимальна кількість заохочувальних балів ($R_{ЗБ}$) дорівнює-10,0:

$$R_{ЗБ} = 10,0 \times 1 = 10,0 \text{ балів.}$$

Сума заохочувальних балів ($R_{ЗБ}$) 10,0 балів за умови участі в одному із заходів:

участь у конкурсі наукових праць;	10,0
участь у конференціях;	
участь у додаткових заходах (тренінгах, семінарах).	

Для визначення оцінки за національною шкалою рейтингова оцінка (в балах) кредитного модуля (R) переводиться згідно з таблицею 1.

Накопичувальна бальна шкала (значення R)	Оцінка за національною шкалою
90-100	відмінно
80 – 89	дуже добре
65 – 79	добре
55 – 64	задовільно
50 – 54	достатньо
1 – 49	незадовільно (з можливістю повторного складання)

6.2. Умови допуску до заліку

Рейтингова оцінка (в балах) з навчальної дисципліни має бути не менше 50 балів від суми рейтингових балів контрольних заходів протягом семестру.

Курсант, який набрав протягом семестру рейтингову оцінку з кредитного модуля менше за 50 балів, до заліку не допускається. Він отримує оцінку (незадовільно) з можливістю повторного складання навчальної дисципліни.

Курсант, який набрав протягом семестру рейтингову оцінку (в балах) з кредитного модулю більше за 50 балів, має можливість:

- отримати залікову оцінку без виконання контрольного завдання («автоматом») відповідно до набраної рейтингової оцінки (в балах);
- виконати контрольне завдання з метою підвищення оцінки.

6.3. Порядок застосування рейтингової системи оцінювання – залік

Якщо курсант набрав протягом семестру більше 50 балів та не бажає підвищувати оцінку (суму балів), то викладач записує до відомості обліку успішності рейтингову оцінку (суму балів) кредитного модуля за семестр.

Якщо курсант набрав протягом семестру більше 50 балів та бажає підвищити рейтингову оцінку (суму балів), то він виконує контрольне завдання, при цьому рейтингова оцінка (сума балів) за семестр скасовується і курсант отримує рейтингову оцінку (бали) тільки за результатом виконання контрольного завдання, але за рішенням викладача, він може враховувати активну роботу курсанта на протязі усього курсу вивчення навчальної дисципліни.

Якщо курсант за результатом виконання контрольного завдання набрав від 1 до 49 балів, то він отримує оцінку (незадовільно) з можливістю повторного перескладання заліку.

Перескладання заліку проводиться за окремим розкладом.

7. Рекомендована література

Основна:

1. Онуфрієнко Г.С. Риторика: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 625 с.
2. Осипова Н.О. Ораторське мистецтво: навч. посібник. Харків: Одиссей, 2007. 144 с.
3. Риторичний практикум: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 212 с.
4. Шинкарук В.Д., Теслюк В.М. Основи риторики: навч. посібник. Київ: Видавництво Ліра –К, 2021. 320 с.

Додаткова:

1. Абрамович С. Д. Риторика: навч. посібник. Львів: Світ, 2001. 240 с.
2. Борг Дж. Мистецтво говорити: таємниці ефективного спілкування. К.: Фабула, 2019. 304 с.
3. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: навч. посібник. К.: Кондор, 2003. 264 с.
4. Василенко В. Академічна риторика: [навч. посіб. для студ. гуманіт. ф-ів вищ. навч. закл.]. Суми : Наталуха А. С., 2011. 275 с.
5. Верховень В. Промови, що змінили світ. Харків: Фолю, 2019. 320 с.
6. Гончарова О. М. Античне красномовство як дискурсивний феномен культури: монографія. К.: [НАКККіМ], 2011. 272 с.
7. Кацавець Р.С. Ораторське мистецтво: підручник. Київ: Алерта. 2014. 238 с.
8. Кінг Л., Гілберт Б. Як розмовляти будь з ким, будь-коли і будь-де. Секрети успішного спілкування. К.: Моноліт-Bizz, 2019. 204 с.
9. Колотілова Н.А. Риторика: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
10. Кушнір Р. Великий оратор, або як виступати так, щоб вам аплодували стоячи. Дрогобич: Коло, 2013. 256 с.
11. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності : навч. посіб. для студ. ВНЗ. К. : Кондор, 2010. 182 с.
12. Осипова Н.О. Ораторське мистецтво: навч. посібник. Харків: Одиссей, 2007. 144 с.
13. Серета Н. В. Основи ораторської майстерності: навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с.
14. Степура А. WOW-виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. К.: МонолітBizz, 2018. 304 с.
15. Фенко М. Красномовство: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 252 с.
16. Чабан Н.І. Навчально-методичний посібник з риторики. Херсон, 2007. 106 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. <http://www.onma.edu.ua>
2. nplu.kiev.ua - Національна парламентська бібліотека України
3. nbuv.gov.ua - Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського

4. gntb.n-t.org - Державна науково-технічна бібліотека України
5. lucl.lucl.kiev.ua - Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ)
6. ukrbook.net - Книжкова палата України